ВІСНИК науки та освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE) № 6(48) 2026
Bulletin of Science and Education

УДК 378.091.3:7.071.2:78.087.88 (477)

https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-6(48)-1509-1520

Коваленко Інна Григорівна кандидат педагогічних наук, професор, УДУ імені Михайла Драгоманова, м. Київ, https://orcid.org/0009-0003-2424-2725

Шевченко Олена Володимирівна кандидат педагогічних наук, старший викладач, УДУ імені Михайла Драгоманова, м. Київ, https://orcid.org/0000-0001-7028-8888

ФОРМУВАННЯ ХОРМЕЙСТЕРСЬКОГО ДОСВІДУ МАГІСТРІВ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ У ВИЩИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджуються питання формування хормейстерського досвіду магістрів з хорового диригування у вищих мистецьких навчальних закладах України.

У статті розкрито дефініція «досвід», починаючи з наукових трактатів давньогрецьких, давньокитайських філософів і до сучасних науковців.

Було проаналізовано категорію «досвід» з позиції філософії, психології і педагогіки. Філософське трактування визначає взаємозалежність особистості, об'єктивних зовнішніх факторів та особистісного рівня досвіду людини. Психологічні наукові праці обґрунтовують суб'єктність та реалізацію особистісних можливостей, здібностей і професійно-особистісних якостей людини. Педагогічна складова вивчення наукової дефініції «досвід» ґрунтується на засвоєнні здобутків інших людей, адоптації і творчого використання досвіду інших у власній практичній діяльності.

У статті було проаналізовано шляхи реалізації єдності художньо-пізнавального, оцінювально-інтерпретаційного та виконавсько-творчого видів діяльності майбутніх керівників хорових колективів. Доведено, що ефективність формування хормейстерського досвіду магістрів з хорового диригування забезпечує взаємодія фахового та професійно-практичного напрямків навчання майбутніх фахівців.

Хормейстерський досвід розглядається авторами як інтегративний особистісний комплекс, що може бути сформований у процесі репетиційної, концертної, практичної діяльності та складається з набутих знань, опанованих хормейстерських вмінь і навичок, здатності творчо інтерпретувати хоровий твір, а також спроможність художньо-комунікативно взаємодіяти з хоровим колективом.

Авторами визначено провідні принципи формування хормейстерського досвіду магістрів з хорового диригування: інтеграційності, наступності, інформаційності, систематичності й послідовності, гуманізації та демократизації, історизму, культуровідповідності, інтересу й емоційної захопленості. Доведено, що означені принципи необхідно застосовувати у взаємозв'язку і взаємозалежності.

Ключові слова: досвід, магістр з хорового диригування, підготовка хормейстера, хормейстерський досвід, принципи, вищі мистецькі навчальні заклади.

Inna Grygorivna Kovalenko PhD in Pedagogical Sciences, Prof., Department of Theory and Methodology of Musical Education, Choral and Conducting of Avdievsky Arts Faculty at Dragomanov Ukrainian State University, the city of Kyiv, https://orcid.org/0009-0003-2424-2725

Olena Volodumurivna Shevchenko PhD in Pedagogical Sciences, Senior Lectuter, Department of Theory and Methodology of Musical Education, Choral and Conducting of Avdievsky Arts Faculty at Dragomanov Ukrainian State University, the city of Kyiv, https://orcid.org/0000-0001-7028-8888

THE FORMATION OF CHORAL CONDUCTING EXPERIENCE AMONG MASTER'S STUDENTS IN CHORAL CONDUCTING AT HIGHER ARTS EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN UKRAINE

Abstract. This article examines the issues on the formation of choral conducting experience among master's students specializing in choral conducting at higher arts educational institutions in Ukraine.

The article explores the definition of the concept of 'experience,' beginning with the scholarly interpretations of ancient Greek and ancient Chinese philosophers and continuing through the works of contemporary researchers.

The category of 'experience' is analysed from the perspectives of philosophy, psychology, and pedagogy. The philosophical interpretation emphasizes the interrelationship between the individual, objective external factors, and the personal level of human experience. Psychological studies justify the subjectivity and the realization of personal opportunities, abilities, and professionally significant personal qualities.

The pedagogical component of studying the research definition of 'experience' is based on the learning from the achievements of other people, the adaptation of their experience, and its creative application in one's own practical activities.

The article also analyses the ways of implementing the unity of artistic-cognitive, evaluative-interpretive, and performance-creative types of activity in the preparation of future conductors of choral ensembles. It is proven that the effectiveness of forming choral conducting experience among master's students in choral conducting is ensured through the interaction of specialized professional training and professional-practical areas of training for future specialists.

The authors consider choral conducting experience as an integrative personal complex that can be developed through rehearsal, concert, and practical activities. It consists of acquired knowledge, mastered conducting skills and abilities, the capacity for creative interpretation of a choral work, as well as the ability to engage in artistic and communicative interaction with a choir.

The authors identify the leading principles for the formation of choral conducting experience among master's students in choral conducting: integration, continuity, informativeness, systematicity and consistency, humanization and democratization, historicism, cultural conformity, as well as interest and emotional engagement. It is demonstrated that these principles should be applied in close interconnection and interdependence.

Keywords: experience, master's student in choral conducting, choirmaster training, choral conducting experience, principles, higher arts educational institutions.

Постановка проблеми. У галузі митецької освіти напрацьовано певна ґрунтовних досліджень у теорії і методики підготовки магістрантів мистецького фаху до майбутньої професійної діяльності. Такі науковці як А.Козир, Н. Мозгальова, О. Отич, Г. Падалка, О. Щолокова піднімали питання підвищення фахової підготовки майбутніх фахівців з різних видів музичного мистецтва та удосконалення методики їх підготовки. Так, наприклад, у працях О. Хлєбнікової розкриваються деякі проблеми набуття музично-виконавського досвіду у студентів факультетів мистецтв. Проте, на наш погляд, недостатньо розкрито у наукових працях питання набуття хормейстерського досвіду студентами і, зокрема, магістрами з хорового диригування у вищих мистецьких навчальних закладах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки майбутніх хормейстерів, удосконалення методики роботи з хоровими колективами, набуття диригентсько-хорових навичок всебічно аналізуються сучасними науковцям – Л. Бірюковою, П. Коваликом, А Козир, Е. Кокаревою, М. Мальцевою, Ю. Пучко-Колесник, З. Софроній, Г. Стець, А. Растригіною, О. Чуріковою-Кушнір та іншими. Це, зокрема, визначення наукових методологічних підходів до диригентсько-хорової підготовки, процес і методи формування диригентсько-хорового професіоналізму,

адаптація до хормейстерської практичної роботи в сучасних умовах, вдосконалення окремих аспектів роботи керівника хорового колективу, а також виконавської, репетиційної діяльності, формування диригентської майстерності тощо.

Метою статті ми визначили розкрити деякі аспекти формування хормейстерського досвіду магістрів з хорового диригування, що недостатньо висвічувалося у наукових доробках українських дослідників, визначити принципи, на яких базується формування цього феномену у магістрів з хорового диригування у вищих митецьких навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу. Підготовки майбутніх хорових диригентів вимагає опанування багатьма вміннями, навичками, реалізацію ними багатьох завдань, пов'язаних із навчанням. Провідними фаховими предмети хормейстерського напрямку є диригування, хоровий клас, хорове аранжування, практикум роботи з хором, де магістранти мають отримати ґрунтовну теоретико-методичну базу і набути хормейстерський досвід, що дозволить ефективно здійснювати практичну роботу з хоровим колективом. Ми вважаємо необхідним виокремити поняття «хормейстерський досвід» майбутнього керівника хорового колективу і зробити аналіз та узагальнення наукового тлумачення цієї дефініції.

У наукових дослідженнях висвітлюється тлумачення дефініції «досвід», починаючи з наукових трактатів давньогрецьких, давньокитайських філософів і до сучасних науковців. В залежності від філософської думки різних часів наповнення має різне трактування. На думку давньогрецьких філософів Аристотеля, Платона, Конфуція особистість набуває індивідуальний досвід завдяки набутим знанням, опануванням певних дій, під час активної діяльності. Китайські представники давньої філософії наполягали на тому, що досвід може набуватися людиною тільки природньо, у комфортному стані [70] і це є основою набуття пізнання світу.

Тема набуття досвіду хвилювала і західноєвропейських вчених. Ф. Бекон, Р. Декарт, Д. Локк, Ж. Вольтер, Е. Кант вкладали у поняття «досвід» процес пізнання і визначали два витоку досвіду, пов'язаного з зовнішніми факторами (зовнішні органи чуття) і внутрішнім досвідом (діяльність розуму). Безперечно, досвід стимулює та активізує логічне мислення (Е Кант, Г Спенсер [10]), набувається в соціально-культурному середовищі, залежить від пізнавальної і практичної діяльності особистості, трактується як цінність (Ч. Морриса, П. Джемса), як зростання індивідуального досвіду [2], що сприяє розвитку і адаптації людини.

У філософських ученнях середньовіччя (Августин, Ф. Аквінський та інших) простежується думка про те, що набуття досвіду залежить від

якостей, здібностей і схильностей особистості, від активності в установленні індивідуального досвіду. На їх думку особистість має усвідомлювати чи частково усвідомлювати певні знання і навички, завдяки чому набувається досвід.

Зробивши короткий екскурс у давнину стосовно трактування дефініції «досвід», можна зрозуміти, що тлумачення носить інтуїтивне-пошуковій характер, філософи сучасності використовують ідеї минулого щодо трактування цієї категорії і використовують їх в розробку нових підходів щодо набуття досвіду особистістю, спираючись на чуттєвий, практичний і теоретичний аспекти.

В сучасних трактуваннях категорії «досвід», філософи спираються на положення практичного впливу людини на світ, на особистісно-ціннісний зміст, що має вплив на перетворювальний характер діяльності, випробовуються ефективні методи і засоби набуття досвіду у діяльності, вплив особистості на зовнішній світ та його взаємодія з ним [1].

Психологи теж активно вивчали і давали свої тлумачення категорії «досвід». Психолог Дж. Дьюї тлумачив досвід як частину свідомості та зовнішньої дійсності, що має вивчатися і досліджуватися. [2]. Представники гуманістичної психології розглядали людину в різних аспектах загальнолюдського, індивідуального, професійного, практичного, що дає особистості змогу використовувати внутрішній досвід для особистісного становлення і вдосконалення.

Заслуговує уваги розкриття позицій К. Роджерса щодо розуміння трактування категорії «досвід». На думку психолога це сукупність пізнання себе, усвідомлення свого психологічного стану, вміння аналізувати «проживати» ситуації [13], що приводить до самовдосконалення, саморозвитку, сприяє прояву власної волі і спроможність опановувати досвід інших. Психолог наголошує про взаємозв'язок і взаємозалежність індивідуального досвіду від особливостей особистості, соціуму, де знаходиться особистість, важливість потреб особистості. К. Роджерс обґрунтовує критерії добра і зла у набутті досвіду, здатність особистості робити оцінку цінностей, виявлення правильних орієнтирів у житті, тобто важливість аксіологічного аспекту набуття досвіду особистістю і можливість самовдосконалення і прояву найкращих особистісних якостей.

У роботах Дж. Дьюї розглядається *педагогічний аспект* категорії «досвід», де основою для його набуття виступають зміст, форми, методи навчання, підкреслюючи взаємозв'язок між ними. Мотивація, зацікавленість ініціатива, прагнення самовдосконалюватися виникають, на думку вченого, завдяки набутому досвіду. Досвід забезпечує прагнення особистості у опануванні ґрунтовних і багатоаспектних знань [2]. Навчальний процес

потрібно вибудовувати так, щоб виникало певна рушійна сила у виборі таких знань, що можна було б застосовувати у майбутній практичній діяльності. Досвід набувається завдяки внутрішньому прагненні особистості до активних, об'єктивних дій.

У наукових дослідженнях українських вчених (І. Зязюн [3], Н. Мойсеюк [4]) досвід формується в діяльності, тільки коли студент активний у практичній роботі. Засвоєння теоретичних знань повинно поєднуватися з практичними діями. Важливою умовою у набутті досвіду є вміння аналізувати власні практичні дії, власні результати діяльності, особистісні успіхи та невдачі. Вчені наголошували про творче використовування досвіду інших, вміння застосувати його у власній практичній діяльності. Суттєвою складовою досвіду є емоційна складова, контролювання власної діяльності, поведінки.

У наукових доробках І. Зязюна, висвітлено і опрацьовано найкращі здобутки зарубіжних надбань стосовно цього поняття і аналіз їх праць дозволяє визначити досвід як наукову дефініцію, що вимагає опрацювання, вивчення, адаптування та практичного втілення у різні галузі наукового пізнання, спираючись на здатність творчого використанн національних наукових праць.

Так за ствердженням українського науковця І. Зязюна [3], досвід формує майстерність, важливу роль при цьому мають дії викладача, спрямовані на рефлексівність свого педагогічного досвіду, що дає змогу майбутньому фахівцю спиратися на аксіологічну методологію, визначати цінності і впливати на зміст майбутньої фахової діяльності.

Вивчаючи досвід відомих науковців, необхідно спиратися на здобутки минулого, співвідносити його з сучасними умовами, враховувати актуальність та причинно-наслідкові зв'язки минулого і сьогодення.

Аналіз і опрацювання праць філософів, психологів і педагогів стосовно тлумачення дефініції «досвід» можна виокремити різні його вектори, а саме: навчальний, пізнавальний, педагогічний, зарубіжний досвіди, що дає зробити висновки щодо питання формування досвіду як одного з актуальних питань наукових пошуків у сучасних наукових доробках.

Філософське трактування досвіду визначає взаємозалежність особистості, урахування об'єктивних зовнішніх факторів та особистісного рівня сформованості досвіду людини. *Психологічні* наукові праці обґрунтовують суб'єктність та реалізацію особистісних можливостей, здібностей і якостей людини.

Педагогічна складова вивчення наукової дефініції «досвід» ґрунтується на засвоєнні здобутків інших людей, адоптації і творчого використання досвіду інших у власній практичній діяльності.

У контексті нашого дослідження *хормейстерський досвід* формується тільки в процесі роботи з хоровим колективом, у репетиційній практиці, у концертній діяльності. Майбутньому хормейстеру крім опанування техніки диригування, важливо набути досвід управління колективом, досвід інтерпретації хорових творів і вміння працювати з колективом креативно і творчо. Магістр з хорового диригування має вивчати досвід видатних хормейстерів і керівників хорових колективів минулого і сучасності, осмислювати, узагальнювати, вдосконалюючи і адаптуючи під свій хоровий колектив і умови. Хормейстерський досвід розглядається нами як *інтегративний особистісний комплекс, що може бути сформований у процесі репетиційної, концертної, практичної діяльності і складається з набутих знань, опанованих хормейстерських вмінь і навичок, здатності творчо інтерпретувати хоровий твір і спроможність художньо-комунікативно взаємодіяти з хоровим колективом*.

Формуючи хормейстерський досвід магістрів з хорового диригування у вищих навчальних закладах України, ми спираємося на принципи, що визначають зміст, форми й методи роботи, контролюють реалізацію навчального процесу, прогнозують позитивні результати навчання. Крім загальнопедагогічних принципів розглянемо і спеціальні принципи, враховуючи змістовне наповнення кожного, оригінальність, взаємозалежність і взаємопов'язаність між собою.

Розглянемо детально принципи: *інтеграційності; наступності; інформаційності; систематичності й послідовності*; *гуманізації та демократизації; історизму; культуровідповідності; інтересу й емоційної захопленості.*

Одним з провідних принципів при формуванні хормейстерського досвіду магістрів з хорового диригування є *принцип інтеграційності,* що базується на загальному навчальному процесу у вищій школі. Необхідним у сучасному навчальному процесі вважаємо поєднання традиційних форм навчання з інноваційними, впровадження новітніх прийомів у диригентській підготовці, методичні прийоми формування особистості сучасного керівника хорового колективу.

Українські науковці Ю. Мальований, С. Гончаренко, Г. Падалка, та інші наголошують на впровадження інтеграційних процесів у систему вищій освіти, о важливості втілення різних методичних прийомів інтеграції при підготовці майбутніх фахівців. Важливим аспектом дотримання цього принципу є посилення міждисциплінарних зав'язків, врахування фахового спрямування, важливості підготовки до практичної діяльності, необхідності створення багатоаспектності у професії, що забезпечує об'єднаність різних фахових предметів заради мети підготовки висококваліфікованого фахівця.

Отже принцип інтеграції виступає доцільним необхідним дидактичним засобом підготовки майбутнього хормейстера. Педагогічне спрямування дотримання принципу інтеграції сприяє розумінню єдиної цілісної уяви у підготовці, дає розуміння про доцільність і, головне, необхідність формування творчої особистості, важливість для професійно-особистісного спрямування магістрів, що визначає можливість успішної практичної діяльності з хоровими колективами. Навчання і підготовка майбутнього диригента має буди цілісною, взаємозалежною, сприяти впровадженню процесу єдиного цілого у об'єднанні знань, умінь і навичок. Це досягається за умов реалізації використання міжпредметних зав'язків, оптимізації умов існування системи навчання, вибудовує механізм рівноваги між отриманими знаннями, опанованими уміннями і придбаними навичками.

Повністю поділяємо думку О. Рудницької про необхідність дотримання принципу інтеграції при підготовці майбутніх фахівців музичного мистецтва, про реалізацію його на основі взаємодії різних видів мистецтв для гармонійного формування особистості фахівця і його світогляду [7].

Принцип інтеграції сприяє досягненню цілісності, системності та спрямуванні уваги викладача вищої школи на творчий розвиток майбутнього фахівця. Формування хормейстерського досвіду у площині інтеграційності розглядається нами як об'єднання структурних, функціональних, змістових компонентів, що спряють єдності і цілісності навчання. Об'єднання досвіду минулого і сьогодення під час навчання майбутнього хорового диригента є основою для майбутнього фахового спрямування магістрів з хорового диригування, і, тим самим, сприяє системності, стійкості і динамічного прогресу.

Одним з вагомих принципів, що логічно забезпечує інтеграцію, виступає *принцип наступності*. Спираючись на цей принцип, забезпечується цілісність, безперервність навчання, реалізується зв'язок між предметами, та впливає на розвиток і формування нового, з опорою на збереженні окремих диференційованих структур. У системі хормейстерської підготовки, враховуючи принцип наступності, забезпечується процес навчання як комплекс, де об'єднуються знання, вміння, навички, професійно-особистісні якості та здібності майбутнього диригента хору. Таким чином, безперервність, наступність, інтеграція забезпечує взаємодію окремих компонентів освіти, що сприяє систематичності і ефективності у підготовці магістрів з хорового диригування.

Набуття хормейстерського досвіду магістрами з хорового диригування спирається на *принцип інформаційності.* Вагому родь відіграє викладач, що передає магістру власний досвід, знання, означає шляхи отримання нової інформації, підходи до пошуку її, особливості використання, власним

прикладом і особистісними якостями визначає розуміння складності професії диригента. Магістр аналізує, осмислює надану викладачем інформацію і формує власне уявлення про специфіку хормейстерської діяльності. Інформація, що надається викладачем має багатофункціональність на різних етапах підготовки магістра з диригування - це іінформативная, прогнозуюча, моделююча, плануюча. Викладачу необхідно враховувати базовий диригентський рівень магістра, його особистісні характеристики і можливості, інтереси, нахили, що зробить підготовку до майбутньої хормейстерської діяльності більш оптимальною і прогнозованою. Магістр має бути готовим для сприйняття інформації, щоб свідомо її засвоювати, емоційно налаштовуватися на успіх і віру у власні сили. Контролююча і оцінювальна функція викладача має бути коректною, об'єктивною і мотивуючою для магістра, він надає «крила» майбутньому диригенту і, таким чином, формує хормейстерський досвід майбутнього фахівця.

Набуття досвіду майбутнього керівника хорового колективу спирається на *принцип культуровідповідності,* що базується на природньому зв'язку із культурною спадщиною та історичними традиціями хорового мистецтва як закордонного, так і вітчизняного, його традиціями. Врахування цього принципу забезпечує розуміння особливостей епохи, відчуття стилю хорового твору. Спираючись на художні цінності, смаки особистості майбутнього фахівця, усвідомлюється оцінка цінностей світової культури, співвідношення всіх складових, виявлення єдності та розбіжностей. Майбутньому хормейстеру необхідно забезпечити умови для самопізнання, прояву емоційної емпатії, вираження власних уподобань, смаків і відчуттів, при цьому залишаючи для особистості право вибору, його особистісну траєкторію самовизначення у мистецтві. Принцип інформативності гарантує гнучкість у виборі різноманітних засобів, технологій, що активізує пізнавальну діяльність майбутніх хормейстерів і розширює світогляд, поглиблює художнє сприйняття, творчу уяву, самостійність суджень, уникаючи вузькопрофільного спрямування у хоровому мистецтві.

До загальнопедагогічних принципів формування хормейстерського досвіду магістрів з хорового диригування ми відносимо *принципи систематичності й послідовності*. Ці принципи впливають на ефективність формування означеного нами феномену, вимагають застосування безперервності опанування знаннями, формування навичок та вмінь, фахових компетенцій, постійної мотивації як зовнішньої, так і підтримання внутрішньої мотивації магістрів, потребують вдосконаленні особистісних якостей, необхідних для надбання хормейстерського досвіду. Дотримання цих принципів підпорядковують певну структуру формування особистості

майбутнього фахівця, чітку і послідовну організацію навчального процесу. За цими принципами можливо ґрунтовно здійснювати диригентсько-хорову підготовку у векторі отримання ними хормейстерського досвіду, що створює умови для ефективних форм навчання для майбутніх фахівців, гарантує свідоме опанування предметів диригентсько-хорового циклу, а також співдії з іншими предметами. Значна увага повинна приділятися, на думку О.Ростовського, педагогічній направленості підготовки фахівців, осягнення функціонального значення використовуваних прийомів під час розучування музичних творів, усвідомлене засвоєння методики навчання виконавського мистецтва [6].

Урахування індивідуальних особливостей майбутніх хормейстерів, сучасні умови розвитку суспільства, особливості розвитку сучасного хорового мистецтва, відхід від авторитарних методів викладання, розуміння цінності кожної особистості, її потреб, забезпечує *принципів гуманізації та демократизації.* Спирання на ці принципи сприяє взаєморозумінню між викладачем і магістром, сприяє творчій співпраці з навчальним хоровим колективом. На думку О. Рудницької, ці принципи мають вагоме значення під час підготовки майбутніх фахівців до їх самостійної творчої діяльності. На кожному етапі навчання один з цих означених принципів може домінувати над іншим, на деяких етапах вони взаємодіють, чи один з принципів має допоміжну роль [8]. На наш погляд, дотримання цих принципів має узагальнююче значення і може слугувати орієнтиром в педагогічній діяльності викладача для коректування дій щодо формування хормейстерського досвіду своїх магістрантів.

Важливим на наш погляд є *принцип історизму* при формуванні хормейстерського досвіду магістрів з хорового диригування. Завдяки йому магістранти знайомляться з попередніми здобутками хоровому мистецтві, аналізують багатогранність й розмаїття з точки зору історичного часу і простору. Аналіз попереднього досвіду формує власний виконавський досвід у ракурсі естетики та духовності, сприяє розуміти еволюцію диригентського мистецтва, шляхи удосконалення техніки диригування, приймів управління хоровим колективом в різних історичних епохах, дозволяє емоційно осягати, оцінювати музику й виконувати в усій цілісності її зв'язків із життям і подіями загальної світової художньої культури [12, с. 59].

Без вмотивованості, зацікавленості хормейстерським мистецтвом неможливо набуття хормейстерського досвіду майбутніми фахівцями. Тому *принцип інтересу й емоційної захопленості* хормейстерською діяльністю дозволяє спрямовувати майбутніх фахівців на набуття таких якостей як емоційну стійкість, силу, витривалість, що край необхідно майбутнім

керівникам хорових колективів. Майбутній керівник хорового колективу повинен бути захоплений виконавською диригентською діяльністю, отримувати задоволення від репетиційного процесу, бути активним і позитивно налаштованим на успіх, вміти додати інтерпретації хорового твору особисту «родзинку», використовувати доцільні диригентські жести, вміти емоційно переживати хоровий твір і передати свою зацікавленість і емоційне ставлення до хорового твору, розуміти і бути емпатійно налаштованим на кожного члена хорового колективу, бути творчим і креативним у художній інтерпретації хорового твору, при цьому бути коректним до авторської концепції, поважати авторський нотний текст.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, необхідно наголосити на тому, що в статті ми окреслили лише деякі аспекти формування хормейстерського досвіду магістрів з хорового диригування у вищих навчальних мистецьких закладах України.

Було визначено принципи, на які ми спираємося при формуванні хормейстерського досвіду. Доведено необхідність дотримуватися їх у взаємопоєднанні і взаємозв'язку. Втілення їх у навчальний процес забезпечує його ефективність при підготовці майбутніх хормейстерів, потребує підвищення ефективності диригентсько-хорової підготовки, скеровує магістрів з диригування на отримання хормейстерського досвіду. Підкреслюємо, що означені принципи відображають універсальні закономірності музичної освіти, визначають вектори навчального процесу та його удосконалення. Визначені принципи, на наш погляд, обумовлюють ефективне навчання магістрів з хорового диригування і сприяють накопиченню і формуванню хормейстерського досвіду. Формування хормейстерського досвіду у майбутніх хормейстерів потребують подальшого дослідження, визначення педагогічних умов для їх формування, впровадження ефективних методів і прийомів для досягнення оптимальних результатів.

Література:

1. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії: (Західноєвропейський контекст): Підручн. – К.: Тандем, 2000. – 406 с. – Бібліогр.: с. 404-406.

2. Дьюї Дж. Досвід і освіта. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія. Київ, 2006. 664 с.

3. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: науково-методичний посібник. К. : МАУП, 2000. 312 с.

4. Мойсеюк Н.Є Педагогіка: навчальний посібник. – 5 -те вид., доп. І перроб. – Київ: Кондор, 2007. -656 с.

5. Психологія підручник [за ред. Ю.Л. Трофімова]. К. : Либідь, 1999. 558 с.

6. Ростовський О. Я. . Педагогіка музичного сприймання: Навч.-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.

7. Рудницька О.П. Педагогіка загальна та мистецька: Навч. посіб., – К.: Вища школа, 2003. – 270 с.

8. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти : навч. посіб. К. : ІЗМН, 1998. 248 с.

9. Смирнова Т.А. Вища диригентсько-хорова освіта в Україні: минуле і сучасність: Монографія. – Харків: Константа, 2002. – 256 с. – Бібліогр.: с.236-256.

10. Філософський енциклопедичний словник [за ред. В.Шинкарука]. К. «Абрис», 2002. 742 с.

11. Філософський словник соціальних термінів [за ред. В. П. Андрущенка]. К. : «Р.И.Ф.», 2005. 672 с.

12. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної подготовки майбутнього вчителя: Монографія. – К.: Укр. держ. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, 1996. – 172 с. – Бібліогр.: с. 165-170.

13. Carl. R. Rogers A Way of Being: Cengage Learning, 1995.416 p.

References:

1. Andruschenko, V.P. (2000). *Istoria socialnoi philosofii (Zahidnoevropeiskii kontekst) [History of Social Philosophy (West European Context)]*. Kyiv: Tandem [in Ukr].

2. Andruschenko, V.P. (Eds.) (2005). *Philosofskii slovnyk socialnykh terminiv [Philosophical Dictionary of Social Terms].* Kyiv: R.I.Ph. [in Ukrainian].

3. Duyi, J. (2006). *Dosvid i Osvita. Istoria zarubizhnoi pedagogiki [Experience and Education. History of International Pedagogy].* Kyiv [in Ukrainian].

4. Moiseuyk, N.E. (2007). *Pedagogy: navchalny posibnyk [Pedagogy: Training Book]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].

5. Trofimova, Yu.L. (Eds) (1999). *Psikhologia [Psychology].* Kyiv: Lybid

6. Rogers, Carl. R. (1995). *A Way of Being*. Boston: Cengage Learning.

7. Rostovskii, O.Ya. (1997). *Pedagogika muzychnogo spryimannya: Navchalno-metodychnyi posibnyk [Pedagogy of Music Perception: Training and Methodology Booklet].* Kyiv: IZMN [in Ukrainian].

8. Rudnitska, O.P. (1998). *Muzyka i kultura osobystosti: problem suchasnoi pedagogichnoi osvity: navchalny posibnyk [Music and Culture of an Individual: Problems of Modern Pedagogical Education: Training Book].* Kyiv: IZMN [in Ukrainian].

9. Rudnitska, O.P. (2003). *Pedagogika zagalna ta mystetska: Navchalny posibnyk [General and Arts Pedagogy: Training book].* Kyiv: Vyscha shkola [in Ukrainian].

10. Scholokova, O.P. (1996). *Osnovy prophesiynoi khudozhn'oi-estetychnoi pidgotovky maibutn'ogo vchytelya: Monographia [The Basis of Professional Arts-Aesthetic Training of the Future Teacher]*. Kyiv: Dragomanov Ukrainian State Pedagogical University [in Ukrainian].

11. Smirnova, T.A. (2002). *Vyscha dyrygentska-khorova osvita v Ukraini: mynule i suchasnist': Monographia [Higher Choral Conducting Education in Ukraine: The Past and the Modern: Monography].* Kharkiv: Konstanta [in Ukrainian].

12. Zyazuyn, I.A. (2000). *Pedagogika dobra: Ideally i realii [Good Pedagogy: Ideals and Realities]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].

13. Shynkaruk, V. I (Eds) (2002). *Philosfs'kyi entsiklopedychnii slovnyk [Philosophical Encyclopaedia Dictionary]*. Kyiv: Abris [in Ukrainian]

Дата першого надходження статті до видання: 12.05.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.05.2026